

Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet –
Odsek za pedagogiju, Novi Sad

DOI 10.5937/kultura1133370B
UDK 316.74:37
316.774

SAVREMENI MEDIJI U FUNKCIJI OBRAZOVNE REVOLUCIJE

Sažetak: 1970-tih godina, kada je Alvin Tofler objavio svoju knjigu “Šok budućnosti”, teško je bilo poverovati mu u tvrdnjama da društvo ulazi u eru promena koje će potpuno izmeniti sliku sveta. Ipak, tehnološka i informacijska revolucija, kao osnovni pokretači razvoja danas, izmenile su ne samo način na koji radimo i stvaramo, već celokupnu sliku društvenog i privatnog života čoveka sa početka XXI veka. Personalni kompjuteri na poslu, kod kuće i u formi telefona, ajpod (iPod), ajfon (iPhone), ajbuk (iBook), internet, Skajp (Skype), čet (chat), onlajn kupovina i učenje (online), onlajn druženje i zabavljanje (online), samo su neki od elemenata savremenog života koji pre samo nekoliko decenija nisu bili zamislivi, dok je život danas nezamisliv bez njih. Zanimljivo je da, iako su se ove promene odrazile na brojne (sve) aspekte savremenog života, čini se da (formalno) obrazovanje nije jedan od ovih aspekata. Obrazovni sistemi širom sveta još uvek oslikavaju društveni, istorijski i ekonomski period u kome su nastali - period industrijske revolucije. Analogija škole kao fabrike, nije nepoznata u teoriji i praksi savremenog obrazovanja. Ovim radom želimo da se osvrnemo na pravce mogućih promena u obrazovnim sistemima širom sveta, odnosno na ulogu savremenih medija u koncipiranju obrazovanja prema potrebama XXI veka. Želimo da istražimo potencijalne i verovatne scenarije razvoja obrazovanja, koji bi stavljajući u funkciju prednosti i mogućnosti savremenih medija i tehnologija, odgovorili na potrebe razvoja u XXI veku.

Ključne reči: obrazovanje, obrazovni sistem, škola, savremeni mediji

Tokom poslednjih nekoliko decenija¹, pravac razvoja najbogatijih i najrazvijenijih zemalja sveta preusmeren je od “industrijske

1 Rad je nastao kao rezultat rada na projektu „Digitalne medijske tehnologije i društveno-obrazovne promene“ (projekat br.47020), koji se realizuje uz

ekonomije” ka “ekonomiji znanja”. Ekonomija znanja, o kojoj se dosta govorilo poslednjih godina, zasniva se na stvaranju i distribuiranju znanja i informacija, za razliku od industrijske ekonomije gde su stvari (proizvodi, predmeti) to što se proizvodi, čime se trguje. U savremenoj ekonomiji znanja, radnici manipulišu simbolima a ne mašinama, stvarajući konceptualne artefakte pre nego fizičke objekte². Nekolicina teoretičara društva, nauke i savremene ekonomije smatra da je znanje postalo intrizični deo sistema ekonomije - treći faktor, paralelno uz rad i kapital. Florida naglašava da današnju ekonomiju možemo smatrati i “ekonomijom kreativnosti”, te da je “savremena ekonomija vođena ljudskom kreativnošću, kao osnovnim kvalitetom ekonomskog života”. Ovi, i brojni drugi analitičari “postindustrijskog društva”, ukazuju na značaj kreativnosti, inovativnosti i genijalnosti u ekonomiji znanja (“ekonomiji ideja”). Njihove ideje nisu potpuno nove. Kada je 1970-tih godina Alvin Tofler objavio svoju knjigu “Šok budućnosti”, teško je bilo poverovati njegovim tvrdnjama da društvo ulazi u eru promena koje će potpuno izmeniti sliku sveta. Tomas Kun je, analizirajući naučne revolucije, takođe najavio promene za koje je nauka 20. veka bila uglavnom nespremna. Međutim, tehnološka i informaciona revolucija, kao osnovni pokretači razvoja danas, promenile su, ne samo načine kako radimo i stvaramo, već i potpunu sliku privatnog i društvenog života čoveka sa početka 21. veka.

Potreba za suštinskim promenama obrazovnih paradigmi

U jedva 30-tak godina, elektronska tehnologija se toliko dramatično infiltrirala u svaki segment društva, u svaki delić društvenog i kulturnog života. Televizija je bila inicijator. Emitovane slike inaugurirale su nov, neposredan i moćan način doživljavanja ideja i događaja. Televizija je omogućila emitovanje i otkrivanje sveta kao direktnog iskustva, oslobođenog ograničenja teksta i statičkih ilustracija. Postalo je moguće da se događaji miljama daleko od nas, odigraju u našim domovima, u svom punom intenzitetu i sa punom slikovitošću. Sa druge strane, kompjuteri omogućavaju dostupnost ogromne količine informacija, momentalno dostupnih i modifikovanih klikom miša. Personalni računari na poslu, kod kuće i u formi telefona, ajpod (iPod), ajfon (iPhone), ajbuk (iBook), internet, Skajp (Skype), čet (chat), onlajn (online) kupovina i učenje, onlajn druženje i zabavljanje, samo su neki od elemenata savremenog života, koji su pre

finansijsku podršku Ministarstva za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije.

2 Sawyer R. K., *Education for innovation, Thinking Skills and Creativity* 1, Elsevier B.V., USA 2006, str. 41–48.

nekoliko dekada bili nezamislivi, dok je danas život bez njih nezamisliv. Zanimljivo je da, iako su se ove promene odrazile na skoro sve ili sve segmente savremenog života, čini se da obrazovanje, ili makar formalno obrazovanje, nije jedan od ovih aspekata. Obrazovni sistemi širom sveta još uvek reflektuju socijalni, istorijski i ekonomski momenat u kom su nastali - period industrijske revolucije. Javno obrazovanje modelovano je prema interesima industrijalizacije i prema modelu industrijalizacije³. Analogija škole kao fabrike nije nepoznata u teoriji i praksi savremenog obrazovanja. Samo neki od elemenata jasno vidljivih u školovanju su linearnost napredovanja, grupisanje prema „datumu proizvodnje“, individualna evaluacija „produkta“, standardizacija, input i output, itd.

Iako su škole zasnovane na našoj kulturi i reflektuju njene vrednosti⁴, tehnološke promene koje su izmenile svet nekako su ostavile obrazovni sistemi nepromenjenim, čime je kreiran ogroman jaz između procesa učenja i poučavanja u školama, i načina sticanja znanja u svakodnevnom životu. Rezultat je otuđenje obrazovanja od društva i od dece koja se rađaju u tim društvima.

Poznati kanadski ekspert za obrazovanje, profesor Kieran Egan smatra da “trčati brže i usavršenim stilom nimalo ne pomaže ako trčimo u pogrešnom smeru...”⁵ Ono što on primećuje kao teškoću leži u činjenici da je naš um istovremeno deo sveta i naše sredstvo posmatranja sveta. Naše ideje služe nam kao naočare koje određuju ono što vidimo. A najčešće, mi naše naočare/ideje uzimamo za gotovo i smatramo da svet doživljavamo direktno, onakvim kakav jeste. Na pitanje zašto škole toliko dugo opstaju kada ih smatramo za neefikasne, Egan odgovara jednostavno da su škole toliko dugo deo civilizacijske realnosti da ih smatramo za deo prirodnog sveta koji nas okružuje, čime njihovu svrsishodnost ne dovodimo u pitanje.⁶ Jednostavno, škole su tu jer treba da budu. Škola je jedna od najstarijih institucija, prva oznaka civilizacije. I oduvek je bila kakva je danas. Naravno, neke stvari su se promenile. Danas znamo više (ili mislimo da znamo više) o procesu učenja, poučavanju, sazrevanju i razvoju, stupnjevima razvoja deteta, o menadžmentu učionice ili primeni tehnologije u učenju. Ipak, suština se nije promenila. U tom smislu, popravljanjem “malih” obrazovnih problema reformama

3 Robinson K., *Bring on the learning revolution*, TED conference 2010, dostupno na http://www.ted.com/talks/sir_ken_robinson_bring_on_the_revolution.html

4 U teoriji škole poznata je tvrdnja prema kojoj je *škola ogledalo društva*, prema Tillmann K.-J., *Teorije škole*, Educa, Zagreb 1994.

5 Egan K., *The Future of Education: Reimagining our schools from the ground up*, Yale University Press, New Haven and London 2008, str. 8.

6 Ibid.

bolesnog sistema, mi u suštini “tražimo bolji način ili stil trčanja dok i dalje trčimo u pogrešnom smeru”⁷.

Sofija Vrcelj⁸ smatra da „nije preterano reći da su školom i obrazovanjem nezadovoljne sve zemlje i verovatno je to nezadovoljstvo razlog svakodnevnih intervencija u neke delove škole (školskog sistema). Te su intervencije uglavnom usmerene na ozdravljenje bolesnih delova, međutim opšte „zdravstveno stanje škole“ i dalje je kritično.“ Škole, kaže Vrcelj citirajući R. A. Brosia, imaju Janusovo lice, pa gledaju u prošlost i budućnost istovremeno.⁹ Takvo njihovo lice osim što daje dovoljno razloga za nezadovoljstvo (okrenutost ka prošlosti), daje i dovoljno podsticaja za nove početke (okrenutost ka budućnosti).

„U nizu publikacija nude se saveti budućnosti koji nemaju (pre) veliku savetodavnu vrednost jer iako se današnji obrazovni sistem menja, još uvek on nije katalizator promena zbog toga što većina ovih promena nije ništa drugo nego pokušaj da se usavrši postojeći mehanizam kako bi što uspešnije bili postignuti zastareli ciljevi.“¹⁰ Eksperti u oblasti obrazovanja širom sveta slažu se u jednoj ideji, iako se uglavnom razilaze u svim ostalim, a to je da nam danas više nije potrebna evolucija već potpuna revolucija obrazovanja. I zaista, koliko nam je još potrebno popravki delova sistema koji je odavno mrtav?

Mogući pravci promena u obrazovanju - zalaganje za obrazovanje za 21. vek

Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) nam takođe ukazuje da, ukoliko je kreativnost osnovni princip „ekonomije znanja“, onda je najvažniji zadatak svih koji se bave obrazovanjem da osposobe učenike za kreativno učešće u stvaranju inovacija¹¹. Međutim, škole širom sveta ne uspevaju odgovoriti na ovu potrebu. Škole i dalje poručuju svojim polaznicima da je znanje sistematičan, statičan i kompletan sistem, umesto da ih poučavaju kako da kreiraju znanja. Škole i dalje usmeravaju učenike da postanu eksperti u konzumiranju znanja, umesto da ih usmeravaju ka stvaranju znanja. Školski udžbenici danas su, iako možda vizuelno prijatniji i bogatiji, suštinski isti kao i pre jednog veka. Predstavljaju prilagođene i sumirane sisteme

7 Ibid.

8 Vrcelj S. i Mušanović M., *Prema pedagoškoj futurologiji: (škola budućnosti)*, Hrvatski pedagoško-književni zbor, Rijeka.

9 Ibid.

10 Ibid., str. 68.

11 Miller R., *Schools and the Future, Report from OECD Forum on Schooling for tomorrow*, Futuroscope, Poitiers, France 2003.

znanja iz različitih oblasti života, koje učenici usvajaju memorisanjem, razumevaju, i osposobljavaju se za njihovu primenu u određenim situacijama.

U svom poznatom TED govoru 2010 "Započnimo obrazovnu revoluciju"¹², Sir Ken Robinson postavlja dva ključna pitanja. Prvo je kako da obrazujemo našu decu da zauzmu svoje mesto u ekonomiji 21. veka, kada ne znamo kako će ta ekonomija da izgleda ni u narednim nedeljama? Drugo pitanje je kako da obrazujemo decu da zadrže osećaj kulturnog identiteta i pripadnosti u ovom svetu globalizacije. Elaborirajući ova dva pitanja, Robinson zaključuje da "ono što mi radimo je sretanje budućnosti ponavljanjem prošlosti". A ono što nam treba je promena obrazovne paradigme, od standardizacije u suprotnom smeru, ka prihvatanju, on navodi, da se "učenje dešava u grupi, i da je kooperativnost ključ za razvoj..."

Postalo je očigledno da novi alati ne donose željenu obrazovnu promenu. Moć se ne nalazi u alatu. Moć se nalazi u promeni obrazovne paradigme. Mogući pravci promene su brojni i kreću se od još teže institucionalizacije i birokratizacije obrazovanja (najmanje poželjan pravac) ka transformisanju škola u osnovne društvene centre, institucije učenja ili učešće institucije, mreže učenja...¹³ Kojim god pravcem razvoj obrazovanja da krene, jedno je sigurno, uloga savremenih medija i savremenih tehnologija biće suštinska, verovatno i predvodnička.

Mreže za učenje jednog vizionara - osvrt u prošlost radi skoka u budućnost

Jedan od prvih radikalnih kritičara škole i obrazovnog sistema, Ivan Ilić (Ivan Illich), smatra da škole, u nameri da obrazuju čitave populacije, postaju daleko neefikasnije sredine za učenje od posla, porodice, neformalnih susreta i samostalnih napora u učenju¹⁴. Ilić uočava da se sticanje veština i znanja tokom života odvija u najvećoj meri van škole. Uprkos tome školske institucije teže (i u velikoj meri uspevaju) da ostvare monopol nad onim što se naziva obrazovanje i nad dodelom potvrda o stečenom znanju ili veštini. Ovim monopolom školski sistemi diskredituju druge izvore učenja i „stvaraju kod stanovništva

12 Robinson K., *Bring on the learning revolution*, TED conference 2010, dostupno na http://www.ted.com/talks/sir_ken_robinson_bring_on_the_revolution.html

13 OECD, *Think Scenarios, Rethink Education, Schooling for tomorrow*, 2006, <http://www.sourceoecd.org/education/9264023631>

14 Ilić I., *Dole škole*, Beogradsko izdavačko-grafički zavod, Biblioteka XX vek, Beograd 1980.

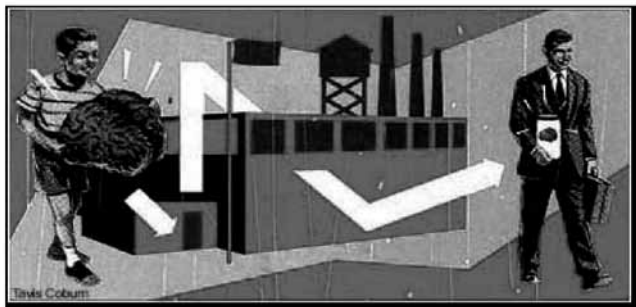
podozrenje prema samostalnom postignuću¹⁵. Svojim delanjem, ogromni školski sistemi stvaraju uverenje da učenje *mora* biti predmet „ustanovne obrade“. Ovo ima za posledicu obeshrabrivanje ljudi da preuzimaju inicijativu i odgovornost za svoje učenje. Obavezno školovanje ne znači da su stvorene ravnopravne mogućnosti. Monopol školskog sistema nad obrazovanjem dovodi do toga da su ljudi pri zapošljavanju diskriminirani prema dužini školovanja, a ne prema znanju i iskustvu koje poseduju. Slično je i sa nastavkom obrazovanja. O nečijoj kvalifikovanosti da nastavi obrazovanje odlučuje se na osnovu toga da li je osoba prethodno pratila neki školski program. Ilić sugerise da se na ovaj način brkaju „proces i suština“. Praćenje nastave, pohađanje nekog obrazovnog programa, brka se sa sticanjem novog znanja ili veštine. Strukovna udruženja takođe podržavaju ovu monopolizaciju nad učenjem zabranjujući ljudima da se bave nekom delatnošću ukoliko nisu prošli kroz odgovarajuće formalno obrazovanje. Na taj način određene profesije podižu cenu svojih usluga na tržištu (jer da bi ste se bavili time morate se dugo školovati što mnogo košta) i šire monopol obrazovnog sistema i u oblast raspodele društvenih uloga.

Da bi bolje objasnio svoje viđenje institucija obrazovanja u kom školovanje nije nužno povezano sa obrazovanjem, Ilić je postavio osnov za *fenomenologiju javne škole*. Školu je definisao kao „proces kroz koji se prolazi u određeno doba starosti, koji je povezan sa nastavnicima i koji iziskuje redovno praćenje obaveznog nastavnog programa“¹⁶. Škola razvrstava ljude prema dobu starosti i ovo razvrstavanje počiva na premisama da je deci mesto u školi, da ona tamo uče, i da se deca mogu poučavati jedino u školi. Ove premise uzrok su diskriminacije dece i mladih, i produžavaju period u kom se oni smatraju nesposobnima za život koji vode odrasli. Društvena uloga manje sposobnog i samostalnog većini dece ne prija, ali sistem je takav da su ona prinuđena da se u nju uklape. Ukidanjem škole prestalo bi se „proizvoditi detinjstvo“. „Proizvodnja detinjstva“ je ujedno i „proizvodnja đaka“ koji postaju veliko „tržište“ za nastavnike. Iako je većina znanja koju posedujemo kao odrasli stečena van škole i bez pomoći nastavnika, sistem uporno šalje poruku da se treba školovati sve više i više. Nastavnik svoj autoritet upražnjava u ograđenom prostoru učionice. U tom prostoru on u sebi objedinjuje funkcije „sudije, ideologa i lekara“ i na taj način još više doprinosi „izvitoperivanju deteta nego li zakoni koji...mu ograničavaju pravo na slobodu izbora ili izbor prebivališta“¹⁷. Kad se deca definišu kao redovni đaci, nastavnik nad njima

15 Ibid., str. 14.

16 Ibid., str. 38.

17 Ibid., str. 45.

Slika 1 *Škola kao fabrika* (preuzeto sa <http://www.taviscoburn.com/>) može da uspostavi vlast koja manje podleže ustavnim i drugim ograničenjima. Prostor učionice tako postaje sredina u kojoj ne važe pravila svakodnevice za koju bi škola trebala, u stvari, da pripremi decu.

Kao alternativu Ilič predlaže nekoliko sistema, u njegovoj terminologiji mreža za učenje, u kojima se ljudi povezuju prema svojim sklonostima i interesovanjima, i sami kreiraju prilike za učenje. U razvoju ovih ustanova treba poći od pitanja sa čim bi učenici želeli da dođu u dodir radi učenja, a ne od ciljeva nastavnih programa. Osnova je: svima koji žele učiti omogućiti pristup učenju u svako doba života; sve koji žele da prenesu znanje ovlastiti da nađu ljude koji žele da ga steknu; svima koji žele da pred javnost iznesu koje sporno pitanje pružiti povoljnu priliku za obelodanjivanje takvog stava.¹⁸ Ilič predlaže četiri modela za otvaranje pristupa obrazovnim mogućnostima onima koji to žele:

1. Službe za upućivanje na nastavne predmete – ove ustanove namenjene su olakšavanju pristupa stvarima ili procesima koji se koriste u svrhu formalnog učenja. Osnovna ideja ovog predloga je u tome da se sadašnja nepristupačnost prostora i resursa za učenje ukine. Prostori koji bi u ove svrhe bili iskorišćeni su biblioteke, agencije za iznajmljivanje, muzeji, pozorišta, fabrike, poljoprivredna dobra, čak i prodavnice. Jedini kriterijum za odabir ustanova i prostora bio bi da su na raspolaganju učenicima. Profesionalci koji bi obezbeđivali rad mreže podsećali bi na vodiče, kustose, bibliotekare, konsultante.

2. Menjačnice (berze) veština – ove mreže bi omogućavale ljudima da „navedu u čemu su vični, i pod kakvim uslovima spremni da služe kao uzor licima zainteresovanim za ovladavanje njihovom veštinom i gde ih valja potražiti“. Ilič predlaže tri načina za organizaciju razmene veština. Jedan bi bio u obliku centra za besplatno izučavanje veština, a drugi u

¹⁸ Ibid., str. 99.

dodeljivanju novca za obrazovanje koji bi bio sredstvo plaćanja u centrima za razmenu. Treći pristup je stvaranje „banke“ za razmenu veština, gde bi svaki građanin dobijao kredite za trošenje na osnovne veštine.

3. Združivanje parnjaka – ove mreže bi omogućavale ljudima da nađu parnjake za istraživanje i učenje koje ih interesuje. Počivaju na ideji da ljudi mnogo nauče od svojih vršnjaka u svakodnevnom životu, i da je to još jedan od obrazovnih potencijala koji škola guši. Funkcionisale bi uz pomoć računara i baza podataka pomoću kojih bi zainteresovani građani tražili svoje parnjake.

4. Službe za upućivanje na leteće prosvetne radnike – ova mreža bi činila dostupnim stručnjake raznih profila dostupne ljudima koji žele da uče. Postojanje ove mreže zasniva se na uverenju da bi ljudi oslobođeni prinude u obrazovanju, slobodno i samoangažovano tragali za ljudima „praktične mudrosti“.¹⁹

Već po tome što je Ilić u literaturi ostao poznat kao radikalni kritičar škole, a ne autor nove obrazovne paradigme zasnovane na poverenju u „epimetejevskog čoveka i dobrotu prirode“, jasno je da njegov sistem mreža za učenje nije doživeo praktičnu primenu. Da li je Ilić bio vizionar, te je 1970-tih, tek pre nego što su nastale, najavio nove tehnologije i mogućnosti njihove primene u obrazovanju, ili je tek osmislio neostvariv sistem učenja, ne znamo. Sudeći po genijalnosti u analiziranju savremenog života i oštre kritike njegove upućenosti na ustanove i zavisnosti od ustanova (škole, bolnice, javna saobraćajna preduzeća...), mogli bismo se usuditi pomisliti da jeste. Svakako, sličnosti između savremenih sredstava komunikacije i informisanja i mogućnosti razmene podataka, znanja i veština putem njih (Wikipedia, online učenje i studiranje, web novine, brojni info portali, itd...) sa jedne strane, i Iličevih mreža učenja i berzi veština, sa druge strane, mnogostruke su. Takođe, savremene tendencije u kreiranju učećeg društva (learning society) u mnogome se oslanjaju na Iličevu postavku sistema obrazovanja u *Deškolovanom društvu*²⁰. Rešenja ponuđena u *Deškolovanom društvu*, iako nisu doživela da zamene škole i formalno-obrazovni sistem, našla su praktičnu upotrebu u koncepcijama neformalnog i informalnog obrazovanja. Prijateljska institucija, tj. institucija otvorena za učenje, razmenu, saradnju (conviviality) oživotvorena je u koncepciji učećeg društva, okoline koja podržava, podstiče i

¹⁹ Ibid., str. 103.

²⁰ Od 1980., kada je objavljen prevod Iličeve knjige „Deschooling Society“ u izdanju Beogradskog izdavačko-grafičkog zavoda, više domaćih stručnjaka u oblasti obrazovanja ukazalo je na neadekvatnost prevoda naslova kao „Dole škole“, te predlagalo „Deškolovano društvo“ kao adekvatniji naziv.

inspiriše individualno i grupno učenje. U Iličevim idejama možemo prepoznati i savremene tendencije shvatanja obrazovanja kao celoživotnog procesa, koji se odvija u najrazličitijim situacijama i u najvećoj meri zavisi od motivacije onog ko uči. Koncept celoživotnog obrazovanja vidi učenje kao proces zasnovan na potrebama, motivima i očekivanjima učenika. Sam učenik donosi odluke o sadržaju i željenim ishodima procesa učenja, od praktičnih, kao što je gde i kada će se učenje odvijati, do suptilnijih, kao što je prilagođavanje stila podučavanja njegovom stilu učenja. Na taj način učenje postaje lična celoživotna odgovornost i neminovno utiče i na zajednice u kojima živimo.

Školovanje za budućnost

Jedan od značajnijih projekata usmerenih na razvijanje modela obrazovanja za 21. vek je projekat „Školovanje za budućnost“ (*Schooling for tomorrow*), Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD). Polazeći od jednostavnog zapažanja da, iako je obrazovanje vrlo dugoročna investicija, donošenje odluka u vezi samog obrazovanja pretežno je kratkoročno²¹ (za razliku od drugih važnih oblasti života, poput ekonomije, gde dugoročno planiranje zasnovano na predviđanju predstavlja važnu osnovu daljeg razvoja). Dugoročne perspektive i prakse u obrazovanju više su izuzetak nego pravilo. Time vođeni, ovi eksperti pokrenuli su program sa ciljem da izgrade okvire i alate za alternativno i strateško razmišljanje o budućnosti obrazovanja, i razviju potencijalne i poželjne scenarije razvoja obrazovanja na početku 21. veka.²² Jasno je da se budućnost ne može predvideti, ali ono što se može predvideti je opseg potencijalnih budućnosti, te analizirati poželjne budućnosti i puteve njihovog ostvarivanja. Ovde već prelazimo iz futurološkog razmišljanja i planiranja u strateško, prostor koji je poznatiji i prihvatljiviji pri kreiranju obrazovnih politika i praksi.

Scenariji za razvoj obrazovanja razvijani su na osnovu analize trendova u oblasti obrazovanja i pažljivim posmatranjem šta sve u okruženjima utiče na obrazovanje. Scenariji su opisani kao „unutrašnje konzistentni i koherentni opisi hipotetičkih budućnosti, koji reflektuju specifične perspektive prošlih, sadašnjih i budućih promena“²³. Nisu predikcije već pretpostavke o mogućim pravcima razvoja i to u dva oblika, verovatni scenariji i poželjni scenariji. Tim sačinjen od eksperata u oblasti obrazovanja, uglednih profesora, vizionara i futurologa, po završetku projekta

21 OECD, Think Scenarios, Rethink Education, Schooling for tomorrow, 2006, <http://www.sourceoecd.org/education/9264023631> ;

22 Ibid.

23 Ibid., str. 72.

sačinio je šest mogućih scenarija razvoja obrazovanja u 21. veku, koji se kreću od reškoloavanja, ka deškoloavanju, te ka krahu obrazovnih sistema. Od još teže institucionalizacije i birokratizacije obrazovanja (najmanje poželjan pravac) ka transformisanju škola u osnovne društvene centre, institucije učenja ili učeće institucije, mreže učenja (najmanje verovatni pravci). Ukratko ćemo prikazati scenarije:

Škola kao birokratski sistem - u ovom scenariju škole su prikazane kao moćni, birokratski sistemi, otporni na promene. Škole funkcionišu kao i uvek, vođene hijerarhijskom administracijom i definisane odvojenim celinama - škole, razredi, nastavnici, učenici. Ovakav sistem vrlo malo reaguje na spoljnu sredinu i ponaša se u skladu sa sopstvenim pravilima i procedurama.²⁴

Škola kao institucija usmerena na učenje - za razliku od prethodnog, u ovom scenariju škole su viđene kao ustanove organizovane oko učenja, u kulturi eksperimentisanja, raznolikosti i inovativnosti. Ovakve škole dobijaju značajnu podršku od sredine, posebno u vezi sa podrškom marginalizovanim grupama i održavanjem visokostručnog nastavničkog kadra.²⁵

Škole kao osnovni društveni centri - su škole bez čvrstih zidova, otvorene ka i upućene na saradnju sa lokalnom zajednicom, sa kojom dele zadatke i odgovornosti. Poseban naglasak je stavljen na neformalno učenje, kolektivne zadatke i intergeneracijsku saradnju. Visok nivo javne podrške garantuje kvalitet okruženja za rad, dok nastavnici u ovom scenariju uživaju veliko poverenje.²⁶

Škola kao tržnica - reflektuje popularan i sveprisutan tržišni model u brojnim aspektima, npr. ko obezbeđuje obrazovanje, kako se ono sprovodi, kako se prave izbori programa, kako se distribuiraju sredstva. Potisnute nezadovoljstvom javnosti, vlasti se povlače iz upravljanja obrazovanjem. Ovakva budućnost obrazovanja donosi inovativnost i dinamičnost, ali i nejednakosti i marginalizaciju.²⁷

Mreže za učenje - ovaj scenario predviđa nestanak škole kao takve i njenu zamenu mrežama za učenje utemeljenim u već dobro razvijenom umreženom društvu (*network society*). Mreže, zasnovane na različitim kulturalnim, religijskim interesima i

24 OECD, The Starterpack - Futures Thinking in Education, OECD Schooling for Tomorrow series, http://www.oecd.org/document/33/0,3343,en_2649_35845581_38981601_1_1_1_1,00.html

25 Ibid., str. 33.

26 Ibid., str. 33.

27 Ibid., str. 33.

interesima zajednica vode do umnožavanja različitih formalnih, neformalnih i informalnih okruženja za učenje, podržanih informacionim tehnologijama.²⁸

Krah obrazovnih sistema - počće izazvan problemima u nastavničkoj profesiji, manjkom kvalitetnog kadra, nastavnicima nezadovoljnim uslovima rada te sve većim odlivom nastavnika u druge, atraktivnije sfere rada.²⁹

Zaključak

“Pravi put do otkrića nalazi se, ne u traženju novih prostora, već u gledanju novim očima”

Marsel Prust

Zamisli svet bez škola, ili svet sa nekom drugom obrazovnom realnošću, nije lak zadatak. Um teži ka poznatom, a škole poznajemo predugo. Ipak, slika savremenog života se menja, intenzivno i svakodnevno, a ove promene će pre ili kasnije usloviti i promenu unutar obrazovnih sistema. Obrazovanje, od koga bismo očekivali da vodi i usmerava, kako razvoj individua tako i razvoj društava u celini, odavno je izgubilo tu funkciju (nisu retki autori koji bi negirali da ju je obrazovanje ikad imalo). Škole su “pottisnuli” savremeni mediji, mas-mediji, tehnološke i informacione inovacije i sredstva komunikacije. Paradoksalno, tehnološka i informaciona revolucija sada zahtevaju obrazovnu revoluciju. Promena obrazovne paradigme radi kreiranja obrazovanja prema potrebama 21. veka, danas je neophodna. Međutim, *da li će, još uvek veoma konzervativna kultura u kojoj živimo, dozvoliti ovu revoluciju, ostaje da vidimo.*

LITERATURA:

Egan K., *The Future of Education: Reimagining our schools from the ground up*, Yale University Press, New Haven and London 2008.

Holzman L., *Schools for Growth: Radical alternatives to current educational models*, Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, New Jersey 1997.

Ilić I., *Dole škole*, Beogradsko izdavačko-grafički zavod, Biblioteka XX vek, Beograd 1980.

Miller R., *Schools and the Future, Report from OECD Forum on Schooling for tomorrow*, Futuroskope, Poitiers, France 2003.

OECD, *Schooling for tomorrow: Think Scenarios, Rethink Education*, 2006, <http://www.sourceoecd.org/education/9264023631>

28 Ibid., str. 33.

29 Ibid., str. 33.

OECD, The Starterpack - Futures Thinking in Education, OECD Schooling for Tomorrow series, http://www.oecd.org/document/33/0,3343,en_2649_35845581_38981601_1_1_1_1,00.html

Robinson K., Bring on the learning revolution, TED conference 2010, http://www.ted.com/talks/sir_ken_robinson_bring_on_the_revolution.html

Sawyer R. K., *Education for innovation, Thinking Skills and Creativity* 1, Elsevier B. V., USA 2006, str. 41–48.

Strommen E. i Lincoln B., Constructivism, Technology and the Future of Classroom Learning, in: *Essays on Constructivism and Education*, eds. Maryland Collaborative for Teacher Preparation, 1992.

Vrcelj S. i Mušanović M., *Prema pedagoškoj futurologiji: (škola budućnosti)*, Hrvatski pedagoško-književni zbor, Rijeka 2001.

www.infed.org

Tamara Borovica and Svetlana Kostović
University of Novi Sad, Faculty of Philosophy, Novi Sad

CONTEMPORARY MEDIA AS A TOOL OF EDUCATIONAL REVOLUTION

Abstract

When Alvin Toffler published his book “Future Shock” in 1970s, it was hard to believe his claims that our society is entering an era of change that will completely change the picture of the world. However, technological and information revolution, as the main drivers of development today, not only changed the way we work and create, but the overall picture of social and private life of man from the beginning of the 21st century. Personal computers at work, at home and in the form of phone, iPod, iPhone, iBook, Internet, Skype, IM (chat), online shopping and learning, online friendship and dating, are just some of the elements of modern life that only a few decades ago were unacceptable, while life today would be unimaginable without them. It is interesting that although these changes are reflected in a number of (or all) aspects of modern life, it seems that (formal) education is not among them. Education systems around the world still reflect the social, historical and economic period in which they occurred - the period of industrial revolution. Understanding of school as a factory is not unknown in the theory and practice of modern education. The paper is intended to refer to the directions of possible changes in educational systems around the world, and the role of modern media in conceptualizing education correspondent to the needs of the 21st century. We want to explore potential and likely scenarios of development of education, which will by using the advantages and opportunities of contemporary media and technology meet the needs of development in the 21st century.

Key words: *Education, educational systems, schools, contemporary media*
